

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Σχολή Ανθρωπιστικών Επιστημών και Πολιτισμικών Σπουδών

Παυλοπούλου Ασπασία

ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ:

«12Κ3: *Εισαγωγή στην Αρχαία Ιστορία*»

«ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ ΙΙ»

Καλαμάτα 2008

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗ ΛΗΞΗ ΤΩΝ ΜΗΔΙΚΩΝ

Θεματικές ενότητες:

- Πολιτική και οικονομική κατάσταση των ελληνικών πόλεων μετά τη λήξη των Μηδικών.
- Ανάπτυξη της Αθήνας σε μεγάλη δύναμη τα πρώτα χρόνια μετά τους Περσικούς Πολέμους.
- Η απήχηση των Μηδικών στις τοπικές προφορικές παραδόσεις, στην ιδεολογία της πόλης κράτους και στον μύθο.
- Η «συνέχιση του αγώνα εναντίον των Περσών» ως μείζονος σημασίας θέμα στον πολιτικό βίο της Αθήνας κι η απήχηση του θέματος στο έργο των τραγικών ποιητών της περιόδου.
- Η οικοδόμηση των «Μακρών τειχών» και η ίδρυση της Δηλιακής-Αθηναϊκής Συμμαχίας.
- Φύση-χαρακτήρας, οργάνωση και δραστηριότητες της Συμμαχίας.
- Το «συμμαχικό ταμείο» της Δήλου και οι εισφορές των μελών της Συμμαχίας.
- Πολεμικές δραστηριότητες του Κίμωνα εναντίον των Περσών στην Θρακική Χερσόνησο και στην κάτω κοιλάδα του Στρυμόνα.
- Ο αγώνας στη Λυκία και η μάχη του Ευρυμέδοντα ως παράγοντες εδραίωσης της αθηναϊκής ισχύος στην ανατολική Μεσόγειο.
- Πρώτες αντιδράσεις κατά της αυξανόμενης άσκησης ηγεμονικής πολιτικής των Αθηναίων εις βάρος των συμμάχων: Η αποστασία της Νάξου και της Θάσου από τη συμμαχία.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

12Κ3: «Εισαγωγή στην Αρχαία Ελληνική Ιστορία».

Διδασκ.: Ασπασία Παυλοπούλου (e-mail: AspasiaPavl@yahoo.gr)

I. Ο ΑΠΟΗΧΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΑΝΤΙΛΗΨΗ

Η λαμπρή έκβαση των Μηδικών πολέμων δημιούργησε τις προϋποθέσεις στις επόμενες γενιές για μια άνευ προηγουμένου ανάπτυξη σε όλους τους τομείς ανθρώπινης δημιουργίας: στο εμπόριο, στην οικονομία, στην πολιτική, στα γράμματα (φιλοσοφία, δραματουργία, ιστοριογραφία), στις εικαστικές τέχνες. **Πρώτα και κύρια όμως οι συνέπειες των Περσικών Πολέμων έγιναν αισθητές στο επίπεδο της ιστορίας του πολιτισμού και της ιστορίας των ιδεών.**

1. Το **αίσθημα εθνικής αυτοσυνειδησίας των ελληνικών πόλεων** – ιδιαίτερα της Αθήνας – τονώνεται όσο ποτέ πριν. Ο μεγάλος περσικός κίνδυνος στάθηκε ο αποφασιστικός παράγοντας ώστε να αναπτυχθεί και να εκδηλωθεί για πρώτη φορά στην ιστορία του Ελληνισμού ένα αίσθημα εθνικής ενότητας. Το πλέον αντιπροσωπευτικό κείμενο για το πνεύμα που θα κυριαρχήσει στους επόμενους αιώνες ως προς το ζήτημα της κοινής εθνικής συνείδησης των Ελλήνων είναι η γνωστή απάντηση, την οποία αναφέρει ο Ηρόδοτος (8. 144) ότι έδωσαν οι Αθηναίοι στο Μαρδόνιο, όταν αυτός τους προσκάλεσε σε συμμαχία το 479 π.Χ. Σύμφωνα με αυτήν οι Έλληνες δεν μπορούσα να προδώσουν το «Ελληνικόν», το έθνος που έκανε την παρουσία του αισθητή με την κοινή καταγωγή και γλώσσα, με τα κοινά ιερά και τις θυσίες, με τα κοινά ήθη κι έθιμα. Κι αν ακόμη θεωρήσουμε πως η αξιοπιστία του Ηροδότου ως ιστορικής πηγής σχετικά με την πραγματική διεξαγωγή ενός τέτοιου διαλόγου είναι αβέβαιη, ωστόσο το κείμενο απηχεί με τρόπο περιεκτικό όλες εκείνες τις βασικές ιδεολογικές αρχές, πάνω στις οποίες στηρίχθηκε μετά τους περσικούς πολέμους μια νέα μορφή αυτοσυνειδησίας του ελληνικού κόσμου: η σύλληψη του «Ελληνικού» ως έθνους.

143. Αθηναῖοι δὲ πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ὑπεκρίναντο τάδε. "καὶ αὐτοὶ τοῦτό γε ἐπιστάμεθα ὅτι πολλαπλησίη ἐστὶ τῷ Μήδῳ δύναμις ἢ περ ἡμῖν, ὥστε οὐδὲν δέει τοῦτό γε ὀνειδίζειν. ἀλλ' ὅμως ἐλευθερίας γλιχόμενοι ἀμυνέμεθα οὕτω ὅπως ἂν καὶ δυνώμεθα. ὁμολογήσαι δὲ τῷ βαρβάρῳ μήτε σὺ ἡμέας περὶ ἀναπείθειν οὔτε ἡμεῖς πεισόμεθα. [2] νῦν τε ἀπάγγελλε Μαρδονίῳ ὡς Ἀθηναῖοι λέγουσι, ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἦ τῆ περ καὶ νῦν ἔρχεται, μήκοτε ὁμολογήσειν ἡμέας Ξέρξη· ἀλλὰ θεοῖσί τε συμμαχοῖσι πίσυνοί μιν ἐπέξιμεν ἀμυνόμενοι καὶ τοῖσι ἥρωσι, τῶν ἐκεῖνος οὐδεμίαν ὄπιν ἔχων ἐνέπηρσε τοὺς τε οἴκους καὶ τὰ ἀγάλματα. [3] σὺ τε τοῦ λοιποῦ λόγους ἔχων τοιούσδε μὴ ἐπιφαίνεο Ἀθηναίοισι, μηδὲ δοκέων χρηστὰ ὑπουργεῖν ἀθέμιστα ἔρδειν παραίνεε· οὐ γάρ σε βουλόμεθα οὐδὲν ἄχαρι πρὸς Ἀθηναίων παθεῖν ἐόντα πρόξεινόν τε καὶ φίλον.»

144. πρὸς μὲν Ἀλέξανδρον ταῦτα ὑπεκρίναντο, πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ Σπάρτης ἀγγέλους τάδε. "τὸ μὲν δεῖσαι Λακεδαιμονίους μὴ ὁμολογήσωμεν τῷ βαρβάρῳ, κάρτα ἀνθρωπῆιον ἦν· ἀτὰρ αἰσχωρῶς γε οἴκατε ἐξεπιστάμενοι τὸ Ἀθηναίων φρόνημα ἀρρωδησαι, ὅτι οὔτε χρυσός ἐστι γῆς οὐδαμόθι τοσοῦτος οὔτε χώρη κάλλει καὶ ἀρετῇ μέγα ὑπερφέρουσα, τὰ ἡμεῖς δεξάμενοι ἐθέλοισιν ἂν μηδίσαντες καταδουλώσαι τὴν Ἑλλάδα. [2] πολλά τε γὰρ καὶ μεγάλα ἐστὶ τὰ διακωλύοντα ταῦτα μὴ ποιεῖν μηδ' ἦν ἐθέλωμεν, πρῶτα μὲν καὶ μέγιστα τῶν θεῶν τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ οἰκήματα ἐμπερησμένα τε καὶ

143. Τότε οἱ Αθηναῖοι ἔδωσαν στον Ἀλέξανδρο τὴν ἐξῆς ἀπάντηση: «Γνωρίζουμε», εἶπαν, «το ἴδιο καλά ὅσο κι εσύ ὅτι ἡ δύναμη τῶν Μήδων εἶναι πολὺ ἀνώτερη ἀπὸ τὴ δική μας· ὥστε καθόλου δεν πρέπει να μας κατηγορεῖς γι' αὐτό. Ωστόσο, τρέφουμε τόση ἀγάπη για τὴν ἐλευθερία, ὥστε θα τὴν υπερασπιστοῦμε με ὅποιον τρόπο μπορούμε. Ὅσο για το να συνάψουμε συμφωνία με τοὺς βαρβάρους μὴν προσπαθεῖς να μας πείσεις· δεν θα δεχόμεστε ποτέ. Πες, λοιπόν, στον Μαρδόνιο, ὅτι ὅσο ο ἥλιος ἀκολουθεῖ τὴν ἴδια πορεία στον οὐρανό, εμεῖς οἱ Αθηναῖοι δεν θα συμμαχήσουμε ποτέ με τον Ξέρξη. Ἀντίθετα, θα του ἀντιστεκόμαστε χωρὶς ἀνάπαυλα, ἀκουμπώντας τις ἐλπίδες μας στους θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωές μας, τοὺς οἰοῦντες ἐκεῖνος περιφρονεῖ καὶ πυρπολεῖ τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα. Μὴν ξανάρθεις ποτέ ἐδῶ με παρόμοια πρόταση καὶ μὴ σκεφτεῖς οὔτε μία φορά ὅτι μας ευνοεῖς ἐνῶ μας παροτρύνεις ν' ἀκολουθήσουμε ἕναν τόσο ἀτιμωτικό δρόμο, γιατί θα ἦταν κρίμα να πέσεις θύμα κάποιου ἀτυχήματος, ἐνῶ βρίσκεσαι στην Ἀθήνα εσύ που εἶσαι φίλος κι εὐεργέτης μας».

144. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἀπάντηση τῶν Αθηναίων στον Ἀλέξανδρο. Στους Σπαρτιάτες πρέσβεις εἶπαν: «Ἦταν ἀνθρώπινο να τρομοκρατηθοῦν οἱ Λακεδαιμόνιοι στην ἰδέα να υπογράψουμε συνθήκη με τὴν Περσία· παρ' ὅλα αὐτά, δεῖξατε μεγάλη μικροπρέπεια ἀφοῦ φοβηθήκατε τόσο, ἐνῶ γνωρίζετε καλά τὸ φρόνημα τῶν Αθηναίων. Δεν ὑπάρχει τόσο χρυσάφι στον κόσμον οὔτε τόσο πανέμορφη γῆ που θα δεχόμεστε ποτέ σε ἀντάλλαγμα, για να ἐνωθούμε με τον κοινὸ μας ἐχθρὸ καὶ να υποδουλώσουμε τὴν Ἑλλάδα. Ὑπάρχουν πολλοὶ λόγοι για τοὺς οἰοῦντες δεν θα τὸ κάναμε, ἀκόμα κι αν τὸ θέλαμε: ο πρῶτος καὶ κυριότερος εἶναι ἡ πυρπόληση καὶ τὸ γκρέμισμα τῶν ναῶν καὶ τῶν ἀγαλμάτων τῶν

συγκεχωσμένα, τοῖσι ἡμέας ἀναγκαίως ἔχει τιμωρέειν ἐς τὰ μέγιστα μᾶλλον ἢ περ ὁμολογέειν τῶ ταῦτα ἐργασαμένῳ, αὐτίς δὲ τὸ Ἑλληνικὸν ἐὼν ὀμαιμὸν τε καὶ ὁμόγλωσσον καὶ θεῶν ἰδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι ἠθεᾶ τε ὁμότροπα, τῶν προδότας γενέσθαι Ἀθηναίους οὐκ ἂν εὖ ἔχοι. [3] ἐπίστασθέ τε οὕτω, εἰ μὴ πρότερον ἐτυχάνετε ἐπιστάμενοι, ἔστ' ἂν καὶ εἷς περιῆ Ἀθηναίων, μηδαμὰ ὁμολογήσοντας ἡμέας Ξέρξῃ.

θεῶν μας. Θεωρούμε επιτακτικὸ καθήκον μας να εκδικηθούμε γι' αὐτὴ τὴ βεβήλωση με ὅλη μας τὴ μανία, ὄχι να συμμαχήσουμε με αὐτοὺς που τὴν διέπραξαν. Επιπλέον, ὑπάρχει τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος, ἡ ταυτότητα τοῦ αἵματος καὶ τῆς γλώσσας, τῶν ναῶν καὶ τῆς θρησκείας· ὁ κοινὸς μας τρόπος ζωῆς· ἡ Αθήνα δεν θα μπορούσε ποτέ να τα προδώσει ὅλα αὐτά. Σας πληροφοροῦμε, λοιπόν, αν δεν το ξέρετε ἤδη, ὅτι ὅσο παραμένει ζωντανὸς ἔστω καὶ ἓνας Ἀθηναίος, δεν θα υπογραφεῖ καμιά εἰρήνη με τὸν Ξέρξῃ.

2. Συναισθήση υπεροχῆς ἀπέναντι στον ἀσιάτη βάρβαρο, ὁ ὁποῖος παρουσιάζεται ὡς εκπρόσωπος ἐνὸς συνόλου στερεοτυπικῶν ἀρνητικῶν γνωρισμάτων, τα ὁποῖα με τὴ σειρά τους θεωροῦνται ἀποτέλεσμα τῆς ἀνατροφῆς τοῦ ἀτόμου στα πλαίσια τῆς ἀνατολικῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας. Τὸ ἐθνικὸ αὐτοσυναισθημα τῶν Ἑλλήνων τονώνεται ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν πεποίθηση ὅτι ὁ ἐλληνικὸς κόσμος ἀντιπαρατίθεται ὡς πρὸς ὅλα τα ἐπιμέρους χαρακτηριστικὰ γνωρίσματά του πρὸς αὐτὸν τὸν κόσμο τῶν «βαρβάρων». Πάνω ἀπὸ ὅλα ὁμως αὐτὸς ἀντιδιαστέλλεται ὡς πρὸς τὴν μορφή καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ πολιτεύματός του: κυρίαρχη αὐτὴ τὴν ἐποχὴ εἶναι ἡ ἀντίληψη ὅτι εἶναι **ἡ διαβίωση τῶν πολιτῶν ἐντὸς τῆς εὐνομούμενης δημοκρατικῆς πόλης** αὐτὴ που ἐξασφαλίζει σε αὐτοὺς ὑψηλὸ βαθμὸ ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, κι ὡς ἐκ τούτου πνεῦμα ὠριμότητας, αἰσθημα δικαιοσύνης, σωφροσύνη στὸν πολιτικὸ βίον, ὑψηλὸ αἰσθητικὸ κριτήριον. Ὁ πολίτης τῆς Αθήνας, ὅπως αὐτὸς περιγράφεται στὸν «Ἐπιτάφιο» τοῦ Θουκυδίδη, εἶναι ἓνας πολίτης που αὐτοδιοικεῖται ἀπὸ τὴν ὠριμότητά του, ἀπὸ τὴν εθελούσια υπαγωγὴ του στὸ Νόμον.

Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν ὑπὸ αὐτὲς τὲς συνθήκες προβλήθηκε καὶ ὑμνήθηκε ὄχι τόσο ἢ κυρίως ὡς στρατιωτικὴ ἐπιτυχία, ὅσο ὡς επικράτηση τοῦ διαμορφωμένου σε συνθήκες δημοκρατικῶν βίου **πολίτη** ἐναντι τοῦ Ἀσιάτη, ὁ ὁποῖος διάγει τὴ ζωὴ του σε συνθήκες μόνιμης ὑποτέλειας. Ἐξάρση τῆς ἀτομικότητας ὡς ἀποτέλεσμα ἀνατροφῆς σε συνθήκες πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν ἓνα, ἰσοπέδωση τῆς προσωπικότητας μέσα στὸν ἀνατολικὸ δεσποτισμὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Για τὸν Ἕλληνα αὐτῆς τῆς περιόδου δεν εἶναι ἡ στρατιωτικὴ δύναμη ἢ ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξη τῶν πόλεων, ἡ στρατηγικὴ ἰκανότητα ξεχωριστῶν ἀνδρῶν ἢ οἱ εὐνοϊκὲς συγκυρίες οὔτε καν ἡ σύμπραξη τῶν θεῶν ὁ καθοριστικὸς παράγοντας αὐτῆς τῆς μεγάλης νίκης. Τὸ καθοριστικὸ ἐκεῖνο στοιχεῖο που θεωρήθηκε ὅτι ἐπέτρεψε τὴν επικράτηση τῶν Ἑλλήνων ἐναντι τῶν βαρβάρων στὸ πεδίο τῆς μάχης εἶναι πρῶτα καὶ κύρια τὸ ὑψηλὸ ἐθνικὸ φρόνημα, τὸ ὁποῖο καλλιεργεῖται μόνον στὸ κλίμα εὐνομίας κι

ελευθερίας της ελληνικής πόλης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Mossè - Schnapp, *Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας*, σ. 243: «Οι Μηδικοί πόλεμοι επρόκειτο να μείνουν στη φανταστική συλλογική διάσταση των Ελλήνων το σύμβολο της νίκης του πολιτισμού εναντίον των βαρβάρων».

3. Η σύγκρουση μεταξύ Περσών κι Ελλήνων θα οδηγήσει υπό αυτό το πρίσμα στην **ιδέα μίας ολομέτωπης ρήξης, η οποία λαμβάνει χώρα σε πολιτικό και πολιτισμικό επίπεδο μεταξύ των δύο τμημάτων της τότε γνωστής οικουμένης Ασίας κι Ευρώπης**. Μια τέτοιου είδους πόλωση μεταξύ του δυτικού και του ανατολικού κόσμου οδηγεί ταχύτατα, για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας, στη **γέννηση της Ευρώπης ως ιδέας κι ως πραγματικότητας**. Η παγκόσμια σημασία της ελληνικής νίκης εναντίον των Περσών, η οποία προκύπτει από τη σύλληψη της τελευταίας ως αναχαίτισης της ασιατικής βαρβαρικής θύελλας εναντίον ενός ενιαίου ευρωπαϊκού κόσμου ήταν φυσικό να λάβει μυθικές διαστάσεις στις φιλολογικές μαρτυρίες των επερχόμενων γενεών. Ο Ηρόδοτος διασώζει συχνά με αξιοθαύμαστη προσήλωση στη λεπτομέρεια τα γεγονότα των Μηδικών. Ωστόσο η ιστορική αφήγηση διαπλέκεται όχι σπάνια με μία πλούσια ανεκδοτολογία γύρω από τα γεγονότα, η οποία πιθανώς αναπτύχθηκε συσσωρευτικά κατά την περίοδο που ακολούθησε τους περσικούς πολέμους και έως την εποχή του συγγραφέα. Τέτοιου είδους θρύλοι κι ανεκδοτολογικές αφηγήσεις θα αναπτύχθηκαν αρχικά σε τοπική κλίμακα, ενώ αργότερα κάποιες από αυτές θα έλαβαν μέσω της προφορικής παράδοσης πανελλήνιας διάδοση. Η μυθολογική αυτή διαδικασία πρέπει να υποθέσουμε ότι σε κάθε περίπτωση θα προέκυψε ως αποτέλεσμα μιας μακροχρόνιας επεξεργασίας ενθυμήσεων, μαρτυριών και παραδόσεων γύρω από τα κοσμοϊστορικά γεγονότα της περιόδου και θα έλαβε χώρα λιγότερο συνειδητά και περισσότερο σε ένα επίπεδο συλλογικού ασυνειδήτου της κοινωνίας της πόλης. Αυτός ο απόηχος των Περσικών Πολέμων ήταν φυσικό να έχει στοιχεία έντονης δραματοποίησης ή ακόμη και αναγωγής των ιστορικών γεγονότων της συγκεκριμένης περιόδου σε μία σφαίρα ηρωική-μυθική, τελικά σε μία σφαίρα υπερ-ιστορική. Τέτοιου είδους αφηγήσεις επρόκειτο να αποτελέσουν ένα είδος «θρύλων των Περσικών Πολέμων» που δύσκολα θα μπορούσαν να αποσυνδεθούν στη συνείδηση του ανθρώπου και στην πολιτισμική παράδοση της κλασικής αρχαιότητας από τα ιστορικά γεγονότα.

Για τον απόηχο των Μηδικών στις παραδόσεις των ελληνικών πόλεων-κρατών βλ.

- Φρυνίχου «Φοίνισσαι» (ερμηνεύθηκε για πρώτη φορά το 476 π.Χ.)

- Αισχύλου «Πέρσαι» (ερμηνεύθηκε το 472 π.Χ., οκτώ μόλις χρόνια μετά τη ναυμαχία της Σαλαμίνας), ιδιαίτερα βλ. στ. 386 κ.εξ., όπου και η γνωστή περιγραφή της ναυμαχίας της Σαλαμίνας (βλ. και 787, 800 κ.εξ.).

στ. 807-839:

οὐ σφιν κακῶν ὕψιστ' ἐπαμμένει παθεῖν,
ὑβρεως ἄποινα καθέων φρονημάτων:
οἱ γῆν μολόντες Ἑλλάδ' οὐ θεῶν βρέτη
ἠδοῦντο συλᾶν οὐδὲ πιμπράναι νεώς:
βωμοὶ δ' ἄιστοι, δαιμόνων θ' ἰδρύματα
πρόρριζα φύρδην ἐξανέστραπται
βάθρων.
τοιγὰρ κακῶς δράσαντες οὐκ ἐλάσσονα
πάσχουσι, τὰ δὲ μέλλουσι, κούδέπω
κακῶν
κρηνὶς ἀπέσβηκ' ἀλλ' ἔτ' ἐκπιδύεται.
τόσος γὰρ ἔσται πέλανος αἵματοσφαγῆς
πρὸς γῆ Πλαταιῶν Δωρίδος λόγχης ὑπο:
θῖνες νεκρῶν δὲ καὶ τριτοσπόρω γονῆ
ἄφωνα σηματοῦσιν ὄμμασιν βροτῶν
ὡς οὐχ ὑπέρφευ θνητὸν ὄντα χρῆ
φρονεῖν.
ὑβρις γὰρ ἐξανθοῦσ' ἐκάρπωσεν στάχυν
ἄτης, ὅθεν πάγκλαυτον ἐξαμᾶ θέρος.
τοιαῦθ' ὄρωντες τῶνδε τὰπιτίμια
μέμνησθ' Ἀθηνῶν Ἑλλάδος τε, μηδέ τις
ὑπερφρονήσας τὸν παρόντα δαίμονα
ἄλλων ἐρασθεῖς ὄλβον ἐκχέη μέγαν.
Ζεὺς τοι κολαστὴς τῶν ὑπερκόμπων ἄγαν
φρονημάτων ἔπεστιν, εὐθυνοσ βαρὺς.
πρὸς ταῦτ' ἐκεῖνον, σωφρονεῖν
κεχρημένον,
πινύσκειτ' εὐλόγοισι νουθετήμασιν,
λῆξαι θεοβλαβοῦνθ' ὑπερκόμπω θράσει.
σὺ δ', ὦ γεραῖὰ μητερὴ Ἐέρξου φίλη,
ἐλθοῦσ' ἐς οἴκους κόσμον ὅστις εὐπρεπῆς
λαβοῦσ' ὑπαντίαζε παιδί. πάντα γὰρ
κακῶν ὑπ' ἄλγους λακίδες ἀμφὶ σώματι
στημορραγοῦσι ποικίλων ἐσθημάτων.
ἀλλ' αὐτὸν εὐφρόνως σὺ πράυνον λόγοις:
μόνης γὰρ, οἶδα, σοῦ κλύων ἀνέξεται.
ἐγὼ δ' ἄπειμι γῆς ὑπὸ ζόφον κάτω.

Κι ἐκεῖ τους μέλλεται να δουν τις πιο μεγάλες συμφορές
για την αλαζονεία τους και τ' ἄθεο φρόνημά τους.
Γιατί δεν ντράπηκαν, στη γη σαν ἠρθαν των Ελλήνων,
ν' αρπάζουνε τ' αγάλματα των θεῶν και τους ναοὺς
να καίνε, ἔτσι που γίναν ἀφαντοι οι βωμοὶ
και γκρεμιστήκαν τα ιερά συθέμελα.
Γι' αὐτὸ πληρώνουν τώρα τα πολλὰ τους κακουργήματα
με συμφορές ὄχι λιγότερες, κι ἀκόμα
θα τα πληρώσουνε και με ἄλλες: το κακὸ
δεν ἔφτασε ως τον πάτο του, ἀλλ' ἀναβλύζει ἀδιάκοπα.
Γιατί στη γη των Πλαταιῶν ἀπὸ τις λόγχες
τις δωρικὲς τόσο αἷμα θα κυλήσει, που οι νεκροί,
στοίβες, ἀκόμα κι ως την τρίτη γενεά
θα δείχνουν ἀφωνα στα μάτια των ἀνθρώπων
πως δεν ἀρμόζει, ὄντας θνητὸς, να ἔχεις φρονήματα
τόσο αλαζονικά: ὅταν ἀνθήσει η ὑπεροψία,
μεστώνει της καταστροφῆς το στάχυ,
κι ἔχεις μονάχα δάκρυα να θερίσεις.
Κι εσεῖς, αὐτὲς τις τιμωρίες βλέποντας,
μη λησιμονάτε την Αθήνα, μήτε την Ελλάδα,
κι ας μην καταφρονεῖ κανεὶς τη μοῖρα του
ἄλλη ποθώντας και την τωρινὴ εὐτυχία του
καταστρέφοντας:
ο Δίας, ἀμείλικτος κριτῆς, στέκει ἀπὸ πάνω
και τιμωρεῖ σκληρὰ την ἀμετρη ἔπαρση.
Γι' αὐτὸ, μια και του λείπει η φρόνηση του γιού μου,
δώστε του λίγη γνώση με τις συμβουλές σας,
ὥστε να πάψει να προσβάλλει τους θεοὺς με τόση
ἀναίδεια.
Κι ἐσὺ, καλὴ και σεβαστὴ μάνα του Ξέρξη,
φέρε την πιο λαμπρὴ στολή ἀπὸ το παλάτι
το γιο σου για να υποδεχθεῖς: ἀπὸ τον πόνο του
για τα δεινὰ του σκίστηκε η φορεσιά του η πολὺχρωμη
και κρέμονται κουρέλια ἀπ' το κορμί του.
Και ἠρέμησέ τον με γλυκόλογα. Το ξέρω,
μονάχα ἐσένα θα δεχθεῖ ν' ἀκούσει.
Εγὼ ξαναγυρνῶ κάτι στης γης το ζόφο.

στ. 480-513:

ΑΓΓΕΛΙΟΦΟΡΟΣ

ναῶν γε ταγοὶ τῶν λελειμμένων σύδην
κατ' οὖρον οὐκ εὐκοσμον αἴρονται φυγῆν:
στρατὸς δ' ὁ λοιπὸς ἔν τε Βοιωτῶν χθονὶ
διώλλυθ', οἱ μὲν ἀμφὶ κρηναῖον γάνος
δίψη πονοῦντες, οἱ δ' ὑπ' ἄσθματος κενοὶ
διεκπερῶμεν ἕς τε Φωκέων χθόνα
καὶ Δωρίδ' αἴαν, Μηλιᾶ τε κόλπον, οὗ
Σπερχειὸς ἄρδει πεδίον εὐμενεὶ ποτῶ:
κάντεῦθεν ἡμᾶς γῆς Αἰαΐδος πέδον
καὶ Θεσσαλῶν πόλεις ὑπεσπανισμένους
βορᾶς ἐδέξαντ': ἔνθα δὴ πλείστοι 'θάνον
δίψη τε λιμῶ τ': ἀμφότερα γὰρ ἦν τάδε.
Μαγνητικὴν δὲ γαῖαν ἕς τε Μακεδόνων
χώραν ἀφικόμεσθ', ἐπ' Ἀξίου πόρον,
Βόλβης θ' ἔλειον δόνακα, Πάγγαιόν τ'
ὄρος,
Ἠδωνίδ' αἴαν: νυκτὶ δ' ἐν ταύτῃ θεὸς
χειμῶν ἄωρον ὤρσε, πήγνυσιν δὲ πᾶν
ῥέεθρον ἀγνοῦ Στρυμόνος. θεοὺς δέ τις
τὸ πρὶν νομίζων οὐδαμοῦ τότε ἠὔχετο
λιταῖσι, γαῖαν οὐρανόν τε προσκυνῶν.
ἐπεὶ δὲ πολλὰ θεοκλυτῶν ἐπαύσατο
στρατὸς, περᾶ κρυσταλλοπῆγα διὰ πόρον:
χῶστις μὲν ἡμῶν πρὶν σκεδασθῆναι θεοῦ
ἀκτῖνας ὠρμήθη, σεσωσμένος κυρεῖ.
φλέγων γὰρ αὐγαῖς λαμπρὸς ἡλίου κύκλος
μέσον πόρον διῆκε, θερμαίνων φλογί.
πίπτον δ' ἐπ' ἀλλήλοισιν: ἠτύχει δέ τοι
ὅστις τάχιστα πνεῦμ' ἀπέρρηξεν βίου.
ὅσοι δὲ λοιποὶ κάτυχον σωτηρίας,
Θρήκην περᾶσαντες μόγις πολλῶ πόνω,
ἤκουσιν ἐκφυγόντες, οὐ πολλοὶ τινες,
ἐφ' ἐστιοῦχον γαῖαν: ὡς στένειν πόλιν
Περσῶν, ποθοῦσαν φιλάτην ἥβην χθονός.
ταῦτ' ἔστ' ἀληθῆ: πολλὰ δ' ἐκλείπω λέγων
κακῶν ἃ Πέρσαις ἐγκατέσκηψεν θεός.

ΑΓΓΕΛΙΟΦΟΡΟΣ

Των караβιῶν οἱ κυβερνήτες, ὅσοι γλύτωσαν,
ριχτήκανε ξέφρενα σε ἀταχτη φυγῆ.
Ο ὑπόλοιπος στρατὸς μας στῶν Βοιωτῶν τη γη
χάθηκε: μερικοὶ κοντὰ στις κρήνες
ἐπεφταν, πεθαμένοι ἀπὸ τη δίψα, κι ἄλλοι
ξέπνοοι ἀπ' το λαχάνιασμα.
Κι εμεῖς περάσαμε στη χώρα των Φωκέων
και στη Δωρίδα και στον κόλπο τον Μαλλιακό, ἐκεῖ
που ο Σπερχειὸς βρέχει τον κάμπο με νερό ευεργετικό.
Κι ἐλεῖτα νηστικούς μας δέχτηκαν οἱ περιοχὲς
της Αἰαΐας και οἱ θεσσαλικὲς οἱ πόλεις,
ὅπου πολλοὶ χαθήκαν ἀπὸ δίψα και λιμὸ
(γιατί τα ἔχαμε και τα δυο). Κι ὑστερα φτάνουμε
στη Μαγνησία και στη γη των Μακεδόνων,
στον ποταμὸ Ἀξιο, στις καλαμιές της Βόλβης,
στ' ὄρος Παγγαῖο και στην Ἠδωνίδα γη.
Κι ἐξαφνα, αὐτὴ τη νύχτα, οἱ θεοὶ
σηκώνουν πρῶμιμη βαρυχειμωνιά
και πῆζει κρυσταλλο το ρεῦμα του ἱεροῦ Στρυμόνα.
Κι ὅποιος ποτέ του δεν λογάριζε θεοὺς,
τώρα προσεύχεται σ' αὐτοὺς και προσκυνά γη κι ουρανὸ.
Κι ὅταν πια τις πολλὲς τις προσευχὲς του τέλειωσε ο
στρατὸς,
στην παγωμένη κρούστα ἀρχίζει να γλιστρά.
Κι ὅσοι ἀπὸ μας προλάβαν να περάσουν, πρὶν οἱ
ἠλιαχτίδες
αναφανοῦν παντοῦ, τώρα εἶναι ζωντανοί.
Γιατί ο καυτὸς του ἡλίου ο δίσκος ἔλιωσε
τον πάγο στην καρδιά του ποταμοῦ,
κι ἕνας πάνω στον ἄλλο πέφτανε. Καλότυχος
που πρόλαβε να χάσει ἀμέσως την πνοή!
Ὅσοι σωθήκαν, κι εἰν' ἐλάχιστοι, με την ψυχὴ στο στόμα
περάσανε τη Θράκη κι ἐφτασαν
τώρα στην πατρικὴ τους γη, για να σπαράξει
η πόλη των Περσῶν ποθώντας τ' ἀκριβὰ της νιάτα.
Εἶπα ὅλη την ἀλήθεια. Και πολλὰ ἀπὸ τα δεινὰ
που σῶριασε στους Πέρσες ο θεὸς τα παραλείπω.

